

Nauczanie religii w świetle prawa Rzeczypospolitej Polskiej

Autor: Andrzej Michnik

Możliwość nauczania religii w Polsce w ramach systemu oświaty określona jest przez szereg aktów prawnych. Znajomość tych aktów, a przynajmniej świadomość ich istnienia oraz wiedza o ich referencjach może okazać się bardzo ważna dla osób nauczających oraz organizujących nauczanie dzieci. Krótką, acz niezwykle pomocną analizę i interpretację tych spośród nich, które określają praktyczny wymiar organizowania nauczania w szkołach i punktach katechetycznych odnajdziemy w artykule Elżbiety i Adama Płachciaków. Niniejszy tekst jest próbą wymienienia większości ze źródeł aktualnie obowiązujących praw oraz przedstawienia ich nazw, dat ustanowienia oraz miejsca publikacji.

I. KONSTYTUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dn. 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. nr 78, poz. 483) formułuje podstawowe zasady w relacjach pomiędzy państwem a kościołami. W Art. 25 jest mowa o tym, że kościoły i związki wyznaniowe są równoprawne (ust. 1), państwo zachowuje bezstronność w sprawach wyznaniowych (ust. 2), określa też stosunki pomiędzy państwem a kościołami i związkami wyznaniowymi (ust. 4 i 5). Artykuł 48 Konstytucji formułuje prawo rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Artykuł 53 stanowi wolność sumienia i religii. Ust. 3 tegoż artykułu mówi o prawie rodziców do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem. Ust. 4 mówi o prawie do nauczania religii kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej jako przedmiotu w szkołach.

II. USTAWA O GWARANCJACH WOLNOŚCI SUMIENIA I WYZNANIA z dn. 17 maja 1989 r. (tekst pierwotny: Dz.U. z 1989 r. nr 29, poz. 155; tekst ujednolicony: Dz.U. z 2000 r., nr 26, poz. 319) dała kościołom i innym związkom wyznaniowym prawo do swobodnego nauczania dzieci religii i umożliwiła nauczanie jej jako przedmiotu szkolnego; ustawa umożliwiła też kościołom prowadzenie szkół. Michał Pietrzak w książce „Prawo wyznaniowe”, W-wa 1995, na str. 93 pisze następujące słowa: „Polska jako pierwsza uznała (wśród państw byłego obozu socjalistycznego) w ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania z dn. 17 maja 1989 r. neutralność szkoły państwowej, prawo kościołów i związków wyznaniowych do prowadzenia szkół oraz usunęła z ustawy o rozwoju systemu oświaty i wychowania postanowienia dotyczące kształtowania przez szkołę państwową światopoglądu materialistycznego wśród uczniów”. W ustawie powtórzone są konstytucyjne prawa do wolności sumienia i wyznania oraz do nauczania i wychowywania dzieci zgodnie z przekonaniem rodziców.

Wszystkie te zasady, z rozwinięciem dalszych szczegółów, ujęte zostały również w ustawach regulujących stosunki między Rzeczpospolitą a poszczególnymi kościołami, których szereg zawartych zostało w l. 90-ych. Należą do nich m. in.: Ustawa z dn. 17 maja 1989 r. o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z dn. 23 maja 1989 r. nr 29, poz. 154 i późniejsze zmiany); Ustawa z dn. 13 maja 1994 r. o stosunku państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z dn. 27 czerwca 1994 r. nr 73 poz. 323); Ustawa z dn. 13 maja 1994 r. o stosunku państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z dn. 27 czerwca 1994 r. nr 73 poz. 324); Ustawa z dn. 30 czerwca 1995 r. o stosunku państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z dn. 23 sierpnia 1995 r. nr 97 poz. 480); Ustawa z dn. 30 czerwca 1995 r. o stosunku państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z dn. 23 sierpnia 1995 r. nr 97 poz. 479); Ustawa z dn. 20 lutego 1997 r. o stosunku państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z dn. 26 kwietnia 1997 r. nr 41 poz. 254) i inne. Ważne zasady dotyczące nauczania religii katolickiej zawarte zostały

w Konkordacie między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską podpisanym w Warszawie dn. 28 lipca 1993 r. (Dz.U. z 1998 r. nr 51 poz. 318).

Inne akty prawne regulują zasady organizowania zajęć w szkołach publicznych oraz zatrudniania nauczycieli-katechetów. Tutaj interesować nas będą przede wszystkim: Ustawa o systemie oświaty, Karta Nauczyciela, odpowiednie rozporządzenia ministerialne oraz porozumienia pomiędzy władzami szkolnymi a władzami kościelnymi.

III. USTAWA O SYSTEMIE OŚWIATY z dn. 7 września 1991 r. (tekst jednolity: Dz.U. Z 1996 r. Nr 67 z późniejszymi zmianami) w art. 12 i 13 mówi o zasadach, na jakich szkoły publiczne podstawowe i ponadpodstawowe organizują nauczanie religii: zmiany wprowadzone w r. 1998 (Ustawa o zmianie ustawy o systemie oświaty z dnia 25 lipca 1998 r., Dz.U. Z 1998 r., nr 117, poz. 759) mówi w tym punkcie również o przedszkolach publicznych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. Ust. 1 par. 12 mówi, że warunki oraz sposób organizowania przez szkoły nauki religii będą ustalane przez ministra edukacji w porozumieniu z władzami kościołów na drodze rozporządzeń.

IV. USTAWA Z DNIA 26 STYCZNIA 1982 R. - KARTA NAUCZYCIELA (Dz. U. z 1997 r. Nr 56, poz. 357, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i Nr 162, poz. 1118 oraz z 2000 r. Nr 12, poz. 136 i Nr 19, poz. 239) określa zasady zatrudniania i pracy nauczyciela, w tym także nauczyciela - katechety. Z rozporządzeń do wymienionych ustaw, w szczególności dotyczących katechetów należy zwrócić na następujące:

V. ROZPORZĄDZENIE ministra edukacji narodowej z dn. 14 kwietnia 1992 r. **W SPRAWIE WARUNKÓW I SPOSOBU ORGANIZOWANIA NAUKI RELIGII W PUBLICZNYCH PRZEDSZKOLACH I SZKOŁACH.** Do rozporządzenia tego zostały wprowadzone zmiany dn. 30 czerwca 1999 r.; tekst zmian zamieszczony został w Dz.U. z 1999 r., nr 67, poz. 753.

VI. ROZPORZĄDZENIE ministra edukacji narodowej z dnia 10 października 1991 r. **W SPRAWIE SZCZEGÓŁOWYCH KWALIFIKACJI WYMAGANYCH OD NAUCZYCIELI ORAZ OKREŚLENIA SZKÓŁ I WYPADKÓW, W KTÓRYCH MOŻNA ZATRUDNIĆ NAUCZYCIELI NIE MAJĄCYCH WYŻSZEGO WYKSZTAŁCENIA** (Dz.U. z 1991 r., nr 98, poz. 433 z późniejszymi zmianami; ostatnie zmiany wprowadzono 15 lutego 1999 roku). To rozporządzenie określa wymagania stawiane nauczycielom, w tym nauczycielom - katechetom, o ile inaczej nie stanowią odrębne porozumienia zawarte pomiędzy władzami oświatowymi a władzami kościoła. Przykładem takiego porozumienia może być Porozumienie pomiędzy Konferencją Episkopatu Polski oraz Ministerstwem Edukacji Narodowej z dnia 6 września 2000 r. w sprawie kwalifikacji wymaganych od nauczycieli religii.

W przygotowaniu tego opracowania bardzo pomocny był mi tekst Mateusza Pilicha „Katecheza i katecheci w prawie polskim” zamieszczony w: „Efektywne zarządzanie parafią - wydanie podstawowe. Duchowny jako pracownik instytucji świeckiej”.